

מצוה כ"ז - לחם הפנים

מצוה כ"ז היא שצונו להשים לחם הפנים לפניו תמיד, והוא אמרו יתעלה "ונתת על השלחן לחם פנים לפני תמיד". וכבר ידעת לשון התורה להשים לחם חדש בכל שבת, ושיהיה עמו לבונה, ושיאכלו הכהנים הלחם הנעשה בשבת הקודם. וכבר נתבארו משפטי מצוה זו בפרק י"א ממנחות.

פירוש המצוה

מצוה כ"ז היא שצונו - כל בית ישראל - להשים על השלחן לחם הפנים לפניו - לפני ה', כך הוא במהדורת הרב קאפח ובמהדורת פרנקל, תמיד, והוא אמרו יתעלה (שמות כ"ה, ל'): "ונתת על השלחן לחם פנים לפני תמיד". וכבר ידעת לשון התורה להשים לחם חדש בכל שבת, ככתוב (ויקרא כ"ד, ח'): "ביום השבת ביום השבת יערכנו לפני ה' תמיד מאת בני ישראל ברית עולם", ושיהיה עמו לבונה, ככתוב (שם, ז'): "ונתת על המזבח לבנה זכה", ושיאכלו הכהנים הלחם הנעשה בשבת הקודם - הקודמת, ככתוב (שם, ט'): "והיתה לאהרן ולבניו נאכלהו במקום קדש כי קדש קדשים הוא לו מאשי ה' חק עולם". וכבר נתבארו משפטי מצוה זו בפרק י"א ממנחות.

מקורות המצוה בתורה

שמות כ"ה, כ"ג, ל'

ועשית שלחן עצי שטים אמתים ארכו ואמה רחבו ואמה וחצי קמתו. ונתת על השלחן לחם פנים לפני תמיד.

ויקרא כ"ד, ה'-ט'

ולקחת סלת ואפית אתה שטים עשרה חלות שני עשרנים יהיה החלה האחת. ושמת אותם שטים מערכות יש המערכת על השלחן הטהור לפני ה'. ונתת על המערכת לבנה זפה והיתה לחם לאזכרה אשה לה'. ביום השבת ביום השבת יערכנו לפני ה' תמיד מאת בני ישראל ברית עולם. והיתה לאהרן ולבניו ואכלהו במקום קדש פי קדש קדשים הוא לו מאשי ה' חק עולם.

העניינים המתבארים במצוה

לשון הרמב"ם בספר המצוות: "שצונו להשים לחם הפנים", ולא שנצטוו הכהנים. מקור המצוה בפסוקים שונה ממקום למקום בדברי הרמב"ם. שני פנים ללחם הפנים ומקורם בשתי פרשיות בהן נאמרה מצוה זו.

שלוש הגדרות למצות לחם הפנים: שלושה עניינים ללחם הפנים המתבטאים בהגדרות שונות למצוה. "תמיד", "בכל שבת", "לעשות לחם הפנים".

השלחן, הלחם ושבעת ימי המילואים: השלחן והלחם - מה עיקר ומה טפל? "לחם התמיד" ו"לחמו של שלחן". "רזא דהאי שלחן".

חלוקת לחם הפנים: משמר הנכנס ומשמר ויוצא ולחם הפנים.

שמותיו של הלחם: שלושה שמות יש ללחם: לחם הפנים, לחם התמיד ולחם. משמעות השמות.

לשון הרמב"ם בספר המצוות

בהגדרת המצוה כתב הרמב"ם:

מצוה כ"ז היא שצונו להשים לחם הפנים לפניו תמיד, והוא אמרו יתעלה
 "ונתת על השלחן לחם פנים לפני תמיד".

יש להבין מדוע כתב הרמב"ם "שצונו", ולא כתב "שנצטוו הכהנים" כדרך שכתב במצוות
 המנורה, הקטורת, הסרת הדשן ועוד.
 בהמשך דבריו כתב:

וכבר ידעת לשון התורה להשים לחם חדש בכל שבת, ושיהיה עמו לבונה,
 ושיאכלו הכהנים הלחם הנעשה בשבת הקודם.

כבר הראנו לדעת, שאין דרכו של הרמב"ם להביא הלכות כל מצוה ומצוה אלא במה שנוגע
 לעצם הגדרת המצוה. על כן יש להבין פירוט ההלכות שהביא במצוה זו.
 נראה בבירור שהלכות אלו הן מעצם הגדרת המצוה, שכן אף במנין הקצר כללן הרמב"ם
 בהגדרת המצוה:

להסדיר לחם ולבונה לפני ה' בכל שבת, שנאמר: "לחם פנים לפני תמיד".

יש להבין, אפוא, מדוע הלכות אלו הן בעצם הגדרת המצוה ולא רק סעיפים בהלכותיה.
 השאלה מתעצמת נוכח לשונו ב"ד החזקה בהלכות תמידין ומוספין (פ"ה ה"א), שם מביא
 הרמב"ם פסוק שונה ממה שהביא בספר המצוות:

מצות עשה לסדר לחם הפנים בכל יום שבת על השולחן לפני ה' בהיכל,
 שנאמר: "ביום השבת ביום השבת יערכנו הכהן וגו'".

בהלכה זו מביא הרמב"ם פסוק המלמד על זמנה של המצוה כמקור למצוה, וצ"ע.

שני פנים ללחם הפנים

בשני מקומות צייתה התורה על לחם הפנים. בפרשת תרומה ובפרשת אמור.
 בפרשת תרומה מאריכה התורה במצות עשיית המשכן וכליו. בסוף הצייווי על עשיית
 השלחן נאמר (שמות כ"ה, ל'): :

וְנָתַתְּ עַל הַשֻּׁלְחָן לֶחֶם פָּנִים לְפָנַי תָּמִיד.

בפרשת אמור, אחר כל מצוות המועדים הכוללות גם הקרבת אשה לה', מופיעות שתי
 מצוות נוספות: עריכת המנורה ועריכת לחם הפנים (ויקרא כ"ד, א'-ט'):

וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. צוּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְחוּ אֵלֶיךָ שֶׁמֶן זַיִת זָךְ פְּתִית
 לְמָאֹר לְהַעֲלֹת נֵר תָּמִיד...

וְלִקְחֶתָּ סֵלֶת וְאֶפֶיֶת אֶתָּה שְׁתִּים עֶשְׂרֵה חֲלוֹת שְׁנֵי עֶשְׂרִים יִהְיֶה הַחֶלֶה
 הָאֶחָד. וְשִׁמְתָּ אוֹתָם מֵעֲרֹכֹת שֵׁשׁ הַמְּעֲרֹכֹת עַל הַשֻּׁלְחָן הַטָּהוֹר לְפָנַי ה'.

וַנִּתֵּן עַל הַמַּעֲרֶכֶת לְבִנְיָה זָכָה וְהִיְתָה לְלֶחֶם לְאַזְכָּרָה אֲשֶׁה לָּהּ. בְּיוֹם הַשַּׁבָּת
 בְּיוֹם הַשַּׁבָּת יַעֲרֹכְנוּ לְפָנַי ה' תָּמִיד מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּרִית עוֹלָם. וְהִיְתָה
 לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו וְאֶכְלֶהוּ בְּמָקוֹם קָדֹשׁ כִּי קָדֹשׁ קָדָשִׁים הוּא לוֹ מֵאִשֵּׁי ה' חֵק
 עוֹלָם.

שתי פרשיות אלו מאירות שני פנים של לחם הפנים.
 האחד, היות הלחם חלק ממצות המשכן וכליו. יחד עם עשיית השלחן יש לתת את הלחם
 עליו והוא חלק בלתי נפרד ממנו.
 השני, היות הלחם חלק מעבודות המשכן, וביתר פירוט: חלק מעבודות השבת במשכן.
 בפרשת תרומה לחם הפנים הוא המשך ל"ועשו לי מקדש", ועל כן המצוה מתייחסת לכלל
 ישראל, שנצטוו בעשיית המשכן.
 בפרשת אמור לחם הפנים הוא מעבודות הכהונה: "ביום השבת ביום השבת יערכנו" -
 כמתייחס אל אהרן.
 שתי בחינות אלו מודגשות בלשון הרמב"ם.
 בספר המצוות כולל הרמב"ם את כל הבחינות. עניינו של ספר זה למנות את המצוות באופן
 שלא ישאר פרט שאפשר להסתפק אם הוא מצוה בפני עצמה. על כן כולל הרמב"ם גם את
 כל ישראל במצוה באומרו "שציונו", וגם את הפרטים בהם מצווים הכהנים.
 בהלכות תמידין ומוספין אשר בספר עבודה, מביא הרמב"ם את חלק הכהנים שבמצוה, ועל
 כן מביא רק את הפסוק שבפרשת אמור: "ביום השבת ביום השבת יערכנו וגו'".

שלוש הגדרות למצות לחם הפנים

בשורש העשירי משרשי ספר המצוות כתב הרמב"ם:

השורש העשירי שאין ראוי למנות ההקדמות אשר הם לתכלית אחת מן
 התכליות.

דע כי פעמים יבאו ציוויים בתורה, ואותם הציוויים אינם המצוה, אבל הם
 הקדמות לעשות המצוה, כאילו הוא מספר איך ראוי שתיעשה המצוה ההיא.
 דמיון זה אמרו "ולקחת סלת ואפית אותה". כי הוא אינו ראוי שיימנה
 לקיחת סלת מצוה, ועשייתה לחם מצוה, אבל הנמנה הוא אמרו "ונתת על
 השלחן לחם פנים לפני תמיד". הנה המצוה היא להיות הלחם תמיד לפני
 ה', ואחר כך סיפר איך יהיה זה הלחם וממה יהיה, ואמר שהוא יהיה מסולת
 ויהיו שתיים עשרה חלות.

כאן הגדיר הרמב"ם את המצוה:

להיות הלחם תמיד לפני ה'.

בדומה לזה כתב הרמב"ם בספר מורה נבוכים (ח"ג פמ"ה), בבארו תועלת המצוות הנוגעות
 לכלי המקדש:

... אבל השלחן ושיהא¹ עליו לחם תמיד איני יודע טעם לכך, ולא מצאתי עד כה לאיזה דבר איחסהו.

בספר המצוות שינה הרמב"ם את ההגדרה וכתב:

מצוה כ"ז היא שצונו להשים לחם הפנים לפניו תמיד.

וכן כתב במנין הקצר שעל סדר המצוות:

להסדיר לחם ולבונה לפני ה' בכל שבת.

ובדומה לזה כתב בהלכות תמידין ומוספין (פ"ה ה"א):

מצות עשה לסדר לחם הפנים בכל יום שבת על השולחן לפני ה' בהיכל.

הגדרה שלישית אנו מוצאים ברמזי המצוות שבריש הלכות תמידין ומוספין:

לעשות לחם הפנים.

יש להבין מה ראה הרמב"ם על ככה לשנות הגדרת המצוה ממקום למקום.

שלושה עניינים בלחם הפנים

שלוש ההגדרות למצות לחם הפנים מלמדות אותנו על שלושה עניינים אשר בו. שתי ההגדרות הראשונות קשורות במישרין לשתי הפרשיות בהן נצטוונו על לחם הפנים. ההגדרה הראשונה: "להיות הלחם תמיד לפני ה'", מקורה בפרשת תרומה, שם נמצאת המצוה בתוך פרשת עשיית המשכן וכליו. הלחם הוא חלק מן השלחן. המצאותו תמיד ללא הפסקה על השלחן היא תכלית המצוה. חיזוק להגדרה זו יש גם בפרשה נוספת. בפרשת במדבר נאמר (ד', ד'-ז'):

זאת עבדת בני קהת באהל מועד קדש הקדשים. ובא אהרן ובניו בנסע המחנה והורדו את פרכת המסך וכסו בה את ארן העדת. ונתנו עליו כסוי עור תחש ופרשו בגד כלייל תכלת מלמעלה ושמם בדיו. ועל שלחן הפנים יפרשו בגד תכלת ונתנו עליו את הקצרות ואת הפפות ואת המנקה ואת קשות הנסך ולחם התמיד עליו יהיה.

פרשה זו מבארת באופן ברור את היות הלחם חלק מן השלחן. אפילו במסעות, כשמפרקים את המשכן, הלחם נשאר על השלחן. הפסוק מגדיר בבירור את תכלית המצוה: "ולחם התמיד עליו יהיה". מכאן למד הרמב"ם את ההגדרה: "להיות הלחם תמיד לפני ה'". דוקא בנסוע המחנה מתברר הקשר הקבוע בין השלחן לבין הלחם, ולכן בפרשה זו נמצא מקורה של הגדרה זו.

¹ גם כאן וגם בשורש העשירי תרגם הרב קפאח במקום "היות" - "שיהא", ומשמעות ההגדרה שוה לתרגום שלפנינו.

בשורש העשירי בו מביא הרמב"ם את ההבחנה בין ההקדמות למצוה ובין תכלית המצוה, שם המקום להגדיר את תכלית המצוה שיהיה הלחם על השלחן. כך גם במורה נבוכים, בחיפוש טעמי המצוה ותכליתה, מביא הרמב"ם את אמירתו המיוחדת: "השלחן ושיהא עליו לחם תמיד איני יודע טעם לכך...".

ההגדרה השנייה: "להסדיר לחם ולבונה לפני ה' בכל שבת", מקורה בפרשה אמור אשר בספר ויקרא. אחר פרשת המועדות המיוחדים גם בקרבנותיהם, באות שתי פרשיות של עבודות תמידיות: עבודת המנורה ועבודת לחם הפנים, ושם נאמר:

ביום השבת ביום השבת יערכנו לפני ה' תמיד.

כבר ביארנו², שיש שתי בחינות בביטוי "תמיד". יש תמיד ברצף ללא הפסקה, ויש תמיד בתדירות קבועה. בפסוק הנזכר התמיד הוא בודאי בתדירות קבועה ולא ברצף, שהרי מפורש נאמר: "ביום השבת ביום השבת". בפסוק זה ה"תמיד" הוא כקרוב תמיד שמקריבים אותו בתדירות קבועה.

פרשה זו מדגישה את עבודת הלחם, ועל כן היא המקור להגדרת מעשה המצוה, כמובא בספר המצוות, במנין המצוות הקצר ובריש הלכות תמידין ומוספין.

ההגדרה השלישית: "לעשות לחם הפנים", אף היא מקורה מפורש בתורה. בפרשת אמור הנזכרת לעיל, מפרטת התורה את פרטי הכנת לחם הפנים ועשייתו:

וְלִקְחַתְּ סֹלֶת וְאֶפֶיֶת אֹתָם שְׁתֵּים עָשָׂר חֲלוֹת שְׁנֵי עָשָׂר נִיִּים יְהִי הַחֶלֶה הָאֶחָד. וְשִׁמְתָּ אוֹתָם מְעַרְכֹת שֵׁשׁ הַמְעַרְכֹת עַל הַשְּׁלֶחָן הַטָּהוֹר לִפְנֵי ה'. וְנָתַתָּ עַל הַמְעַרְכֹת לְבֹנָה וְזֶה וְהִיָּתָה לְלֶחֶם לְאֻזְכָּרָה אֲשֶׁה לָהּ. בְּיוֹם הַשַּׁבָּת בְּיוֹם הַשַּׁבָּת יַעֲרֹכְנָו לִפְנֵי ה' תְּמִיד מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּרִית עוֹלָם. וְהִיָּתָה לְאֻזְכָּרָן וּלְבָנָיו וְאָכְלָהוּ בְּמָקוֹם קֹדֶשׁ כִּי קֹדֶשׁ קִדְשִׁים הוּא לוֹ מֵאֲשֵׁי ה' חֶק עוֹלָם.

הנצי"ב בפירושו "העמק דבר" (ויקרא כ"ד, ה') מבאר את המיוחד שבפסוקים אלה:

והנה החל המצוה מן לקיחת הסולת, אף על גב דעיקר מצות העסק הוא משעת אפיה מכל מקום כתיב "ולקחת סלת", היינו הכנה דלקיחה, דזה כלל במילי דקדושה דכל מה שמקדימים ההכנה לשם קדושה ולמצותן מועיל יותר להשפיע תכלית קדושתו. ומעשה רב דר' חייא בפ' הפועלים יוכיח, כמש"כ בס' שמות י"ט ב'. כך לקיחת הסולת לשם מצוה מוסיף קדושה וברכה בלחם הפנים.

הקדושה הנמצאת בתכלית מצות לחם הפנים מקרינה על כל ההכנות, החל מלקיחת הסולת. על כן ההכנה צריכה להיות מתוך כוונת המצוה, ובכך היא מוסיפה למצוה קדושה וברכה.

² לעיל במצות המנורה, בפרק "להעלות נר תמיד", עמ' קי.

ברמזי המצוות אשר בראש הלכות תמידין ומוספין מביא הרמב"ם הגדרה זו, "לעשות לחם הפנים", להדגיש שהמצוה ותכליתה משפיעות על כל דרכי הכנתה, הלכותיה ודקדוקיה הנכללים בה.

אכן מצאנו שהתורה קבעה את מעשי ההכנה כחלק מן המצוה. בפרשת ויקהל (שמות ל"ה, י"ג-י"ג):

וְכֹל חֶכֶם לֵב בְּכֶם יָבֹאוּ וַיַּעֲשׂוּ אֶת כָּל אֲשֶׁר צִוָּה ה'. אֶת הַמִּשְׁכָּן אֶת אֹהֶלוֹ
וְאֶת מִקְסָהוּ אֶת קַרְסָיו וְאֶת קַרְשָׁיו אֶת בְּרִיחָו אֶת עַמֻּדָיו וְאֶת אַדְנָיו. אֶת הָאָרֶץ
וְאֶת בְּדִיו אֶת הַפְּפֹרֹת וְאֶת פְּרֻכֹת הַמָּסָךְ. אֶת הַשְּׁלֶחַן וְאֶת בְּדִיו וְאֶת כָּל כְּלָיו
וְאֶת לֶחֶם הַפָּנִים.

כבר בפרשה זו, אשר זמנה הוא כמה חדשים לפני הכנת המשכן, נאמר לעשות לחם הפנים. בודאי הכוונה כאן היא להכנות למצוה, אם בלקיחת סולת ואם ב"אימונים" לקראת המצוה (כדברי הנצי"ב, העמק דבר לשמות ל"ט, ל"ו). הכנות אלו הן חלק מן המצוה, ככתוב "אשר צוה ה'".

השלחן, הלחם ושבעת ימי המילואים

כל אחת משתי הפרשיות העוסקות במצות לחם הפנים - פרשת תרומה ופרשת אמור - מבליטה צד אחד במצוה זו.

פרשת תרומה עוסקת בעשיית המשכן ובסיומה של פרשת עשיית השולחן אומרת התורה:

ונתת על השלחן לחם פנים לפני תמיד.

פרשה זו מבליטה, אפוא, את היות הלחם חלק מעשיית המשכן, והוא סעיף בהלכות השלחן.

פרשת אמור עוסקת בעשיית לחם הפנים, עבודתו ואכילתו. לשון המצוה הוא:

ביום השבת ביום השבת יערכנו לפני ה' תמיד.

פרשה זו מבליטה את עשיית הלחם. השלחן הוא סעיף בהלכות הלחם.

כל אחת מן הפרשיות מבטאת צורה מיוחדת של הסתכלות על היחס שבין השלחן ובין הלחם שעליו.

ה"נפקא מינה" בשאלה זו - אם לחם הפנים הוא חלק מעשיית השלחן או שהוא דין בעבודת המשכן - היא האם יש מציאות של שלחן בלא לחם. אם הלחם הוא חלק מן השלחן, הרי שאין שלחן בלא לחם, ואם הוא דין עבודה בפני עצמה, הרי שהשלחן אף הוא יש לו ערך בפני עצמו ללא הלחם שעליו.

נראה שתשובה לשאלה זו יש למצוא בצורתו של השלחן בשבעת ימי המילואים, שהחלו באחד בשבת, ועדיין לא חלה מצות "ביום השבת ביום השבת יערכנו", אף ששלחן כבר היה.

בכמה מקומות בספר שמות, בהם מתארת התורה שלבים שונים של מלאכת המשכן, מופיע השלחן יחד עם לחם הפנים.
בפרק ל"ה (ד'-י"ג):

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל כָּל עַדְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר זֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר צִוָּה ה' לֵאמֹר.
קָחוּ מֵאֲתָכֶם תְּרוּמָה לַה' כָּל נָדִיב לְבוֹ יְבִיאֶהָ אֶת תְּרוּמַת ה' זָהָב וְכֶסֶף
וְנַחֲשֵׁת... וְכָל חָכֵם לֵב בְּכֶם יָבֹאוּ וַיַּעֲשׂוּ אֶת כָּל אֲשֶׁר צִוָּה ה'. אֶת הַמִּשְׁכָּן אֶת
אֹהֶלוֹ וְאֶת מִכְסָּהוּ אֶת קַרְסָיו וְאֶת קַרְשָׁיו אֶת בְּרִיחָיו אֶת עַמֻּדָיו וְאֶת אֲדָנָיו...
אֶת הָאָרֶץ וְאֶת בְּדָיו אֶת הַכַּפֹּרֶת וְאֶת פְּרֹכֶת הַמִּסְכָּן. אֶת הַשְּׁלֶחָן וְאֶת בְּדָיו וְאֶת
כָּל כְּלָיו וְאֶת לֶחֶם הַפָּנִים.

ובהמשך, בהבאת המשכן אל משה (ל"ט, ל"ג-ל"ו):

וַיָּבִיאוּ אֶת הַמִּשְׁכָּן אֶל מֹשֶׁה אֶת הָאֹהֶל וְאֶת כָּל כְּלָיו קַרְסָיו וְקַרְשָׁיו בְּרִיחָיו
וְעַמֻּדָיו וְאֲדָנָיו... אֶת הַשְּׁלֶחָן אֶת כָּל כְּלָיו וְאֶת לֶחֶם הַפָּנִים.

ובציווי על הקמת המשכן (מ', א'-ד'):

וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. בְּיוֹם הַחֲדָשׁ הָרִאשׁוֹן בְּאֶחָד לַחֲדָשׁ תִּקֵּים אֶת
מִשְׁכַּן אֹהֶל מוֹעֵד. וְשִׁמְתָּ שֵׁם אֶת אַרְוֹן הָעֵדוּת וְסִכַּתְּ עַל הָאָרֶץ אֶת הַפְּרֹכֶת.
וְהִבַּאתְּ אֶת הַשְּׁלֶחָן וְעִרְכָתָּ אֶת עֲרֻכּוֹ וְהִבַּאתְּ אֶת הַמְּנֹרָה וְהַעֲלִיתָ אֶת נִרְתִּיהָ.

ובהקמת המשכן (מ', י"ז-כ"ג):

וַיְהִי בַחֲדָשׁ הָרִאשׁוֹן בַּשָּׁנָה הַשְּׁנִיית בְּאֶחָד לַחֲדָשׁ הֻקַּם הַמִּשְׁכָּן. וַיִּקַּם מֹשֶׁה
אֶת הַמִּשְׁכָּן וַיִּתֵּן אֶת אֲדָנָיו... וַיִּתֵּן אֶת הַשְּׁלֶחָן בְּאֹהֶל מוֹעֵד עַל יַרְךְ הַמִּשְׁכָּן
צִפְנָהּ מִחוּץ לַפְּרֹכֶת. וַיַּעֲרֹף עָלָיו עֲרֹף לֶחֶם לִפְנֵי ה' כַּאֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה.

פשט הכתובים מלמד שמשה ערך את לחם הפנים, כחלק מעשיית השלחן. על כן אף שלא
היה יום השבת, השלחן לא היה בטל, ודין השלחן מבטל דין עבודת הלחם בשבת. כך
כותב המלבי"ם (שמות מ', כ"ג):

ויערך עליו ערך לחם. יום שמיני למילואים היה ביום ראשון, ואיך ערך את
הלחם? ויש לומר שכבר ערך את הלחם בשבת שלפניו, או ביום ראשון של
ימי המילואים, כמו שמשמע ממה שכתוב שהביאו לחם הפנים. והדין הוא
שאם סידר הלחם לאחר השבת יניחנו לשבת הבאה... ועל חידוש זה אמר
"כאשר צוה ה' את משה", שכן אמר לו: "והבאת את השלחן וערכת את
ערכו".

הנצי"ב אינו מקבל גישה זו, וסובר שלא יתכן שמשה ערך את השלחן ביום ראשון, וז"ל
(העמק דבר לשמות מ', ד'):

וערכת את ערכו. אין כונה שמושה יעריך באותו יום הראשון ערך לחם הפנים, שהרי מפורש בתוספתא מנחות פ"ז להיפך כמו שיבואר להלן פס"ט. אלא הכונה שהבאה זו יקדש את השלחן שיהא ראוי להעריך עליו בזמנו את ערכו.

וכן כתב בהמשך (שם, כ"ג):

ויערוך עליו ערך לחם וגו' כאשר צוה ה' וגו'. כבר נתבאר בתוספתא הנ"ל שהעריך בשבת קדש הבאה בזמנו. וממילא היה המעריך אהרן...

בתוספתא שהביא הנצי"ב אכן מפורש כדעתו (מנחות פ"ז ה"א, ב):

ולא (מחנכים) את השלחן אלא בלחם הפנים בשבת³...
 ר' יוסי אומר כל שבעה ימי מלואים היה שולחן בטל בלא לחם, לפי שלא נגמרה מלאכתן למוצאי שבת לא סידרו עליו את הלחם אלא בשבת בזמנו. הרי הוא אומר "וירא משה את המלאכה והנה עשו אותה כאשר צוה ה' וגו'", היכן צוהו, "ועשו לי מקדש וגו'".
 "ויתן את השלחן באוהל מועד וגו' ויערך עליו ערך לחם לפני ה' כאשר צוה ה'", היכן צוהו, "ביום השבת ביום השבת יערכנו לפני ה' וגו'".

מבואר בתוספתא שהשלחן היה בטל עד יום השבת. ביום השבת נתקיים "ויערך עליו ערך לחם לפני ה' כאשר צוה ה'", שכן הציווי הוא: "ביום השבת ביום השבת יערכנו לפני ה'". יש לדקדק, ש"כאשר צוה ה'" נאמר בספר שמות, והציווי עצמו מקומו בספר ויקרא בפרשת אמור. לכאורה ראוי היה לענות על שאלת "היכן צוהו" בפסוק "ונתת על השלחן לחם פנים לפני תמיד", שנאמר בפרשת תרומה הקודמת. נראה, שהתוספתא מביאה בדווקא את הפסוק בפרשת אמור, שהוא המקור לעבודת לחם הפנים ביום השבת. לדעת ר' יוסי שהשלחן היה בטל, עיקר הציווי בלחם הפנים הוא בפרשת אמור: "ביום השבת ביום השבת יערכנו לפני ה'", ועריכת לחם הפנים לאחר השבת הרי היא כמעשה הקוף. הפסוק שבפרשת תרומה מבטא את היות הלחם חלק מן השלחן, ולפי פסוק זה אין ראוי שיהא השלחן בטל, וכדעת המלבי"ם.

³ בדברים אלו יש ליישב את שאלת הגר"ז (למנחות מ"ט ע"א) על לשון המשנה (מנחות פ"ד מ"ד) "ולא את השולחן אלא בלחם הפנים בשבת": "והנה צ"ע באיזה דבר אחר יכול השולחן להתחנך, ופשוט שרק בזה". ונראה פשוט שהתשובה לשאלה זו היא שהחידוש הוא שדווקא בשבת יחנכו אותו ואפילו אם יהיה בטל עד לשבת, ואף שנאמר "ונתת על השולחן לחם פנים לפני תמיד", מכל מקום צריך לחכות לשבת.

לחם התמיד

אמרו חכמים בלשון המשנה (מנחות פ"א מ"ז):

...ארבעה כהנים נכנסין, שנים בידם שני סדרים ושנים בידם שני בזיכים, וארבעה מקדימין לפניהם, שנים ליטול שני סדרים ושנים ליטול שני בזיכים, המכניסים עומדים בצפון ופניהם לדרום, המוציאין עומדים בדרום ופניהם לצפון, אלו מושכין ואלו מניחין וטפחו של זה כנגד טפחו של זה, שנאמר "לפני תמיד". רבי יוסי אומר אפילו אלו נוטלין ואלו מניחין אף זו היתה תמיד...

נראה, שר' יוסי לשיטתו בתוספתא שהזכרנו (מנחות פ"ז ה"ב):

ר' יוסי אומר כל שבעה ימי מלואים היה שולחן בטל בלא לחם, לפי שלא נגמרה מלאכתן למוצאי שבת לא סידרו עליו את הלחם אלא בשבת בזמנו.

ובהמשך התוספתא:

ויערך עליו ערך לחם לפני ה' כאשר צוה ה', היכן צוהו, "ביום השבת ביום השבת יערכנו לפני ה' וגו'".

ר' יוסי רואה את הפסוקים בפרשת אמור כמקור עיקרי למצות לחם הפנים. בפסוקים אלה נאמר:

ביום השבת ביום השבת יערכנו לפני ה' תמיד.

המילה "תמיד" בפסוק זה מתפרשת כתדירות קבועה כמו קרבן התמיד. עיקר הציווי הוא על עבודת לחם הפנים ביום השבת.

על כן לדעת ר' יוסי מתקיים התמיד גם אם אלו נוטלין בשחרית ואלו מניחין בערבית. כמו כן לדעת ר' יוסי היה השלחן בטל בשבעת ימי המילואים כיון שהעבודה יכולה להעשות רק ביום השבת.

אבל חכמים לומדים מן הפסוק בפרשת תרומה:

ונתת על השלחן לחם פנים לפני תמיד.

בפסוק זה "לפני תמיד" היינו ברצף ללא הפסקה, שכן הלחם חלק ממצות עשיית השלחן הוא, ולא רק מדין עבודת המקדש ביום השבת.

מכאן למדו חכמים שאלו נוטלין ואלו מניחין, טפחו של זה בצד טפחו של זה, לקיים "לפני תמיד". לדעה זו נראה שבשבעת ימי המילואים לא היה השלחן בטל.

מכאן מקור לדעת הרמב"ן (שמות מ', כ"ז⁴), המלבי"ם ועוד, הסוברים שמשה סידר לחם הפנים בשבעת ימי המילואים אף שהיה זה לאחר השבת.

⁴ עיי' בנצ"ב (לשמות מ', כ"ג) שהקשה על הרמב"ן שדבריו הם נגד התוספתא.

לחמו של שלחן

נראה שהשאלה אם יכול להיות שלחן בלא לחם תלויה גם בשאלה האם יש ערך ללחם על השלחן גם כשאינו בא במצות "ביום השבת ביום השבת יערכנו", וכל עניינו הוא להיות על השלחן לקיים מה שכתוב "ונתת על השלחן לחם פנים לפני תמיד". כמה סוגיות בירושלמי ובבבלי מהוות מקור לשאלה זו. בירושלמי שקלים פ"ו ה"ג אמרו:

בעון קומי רבי אילא לא היה שם לחם מהו להניחו לשבת הבאה, אמר לון כתיב "ונתתה על השולחן לחם פנים לפני תמיד", לחם פנים אפילו פסול.

ובאר "קרבן העדה":

לא היה שם לחם - לסדר בשבת, ובתוך ימי השבוע נזדמן להם, מהו להניחם מלסדר עד שבת הבאה, או דלמא אף על גב שהוא פסול, דכל שלא עברה עליו שבעה ימים על השלחן פסול הוא, מכל מקום לקיים מצות לחם הפנים לפני תמיד אין להניחו בלא לחם... לפני תמיד - שיהו תמיד לפני ה' אף על פי שהן פסולין.

לגירסא זו ולביאור זה, מפורש בירושלמי שיש משמעות בפני עצמה לפסוק: "ונתת על השלחן לחם פנים לפני תמיד", ואף שמצד מצות העבודה פסול הוא, מכל מקום אין ראוי להניח השלחן בלא לחם, ומצד זה יש לערוך לחם הפנים אפילו בפסול. אמנם גירסת הגר"א אינה כן, והוא משמיט המילים "אפילו פסול", ובמקומם הגיה: ואפילו הוא כמה ימים.

וביאר דבריו בספר "משנת אליהו" (המובא על הדף בירושלמי):

דהכא איירי בלחם הפנים דנסדר כהלכתו בשבת, וקמבעיא לן שאם אין לחם הפנים לשבת הבאה אי רשאי להניחם משבת זה לשבת הבאה, אי אמרינן משום שנסדר כהלכתו מפסיל בלינה או לא מפסיל, ופשיט ליה ר' לוי דבנסדר כהלכתו רשאי להניחו לכתחילה.

לגירסא זו למדו מן הפסוק "לפני תמיד", שהלחם יכול להישאר אפילו כמה שבתות על השלחן. ברור אפוא שיש קיום בפני עצמו לפסוק "ונתת... לחם פנים לפני תמיד", גם אם מפסידים את מצות "ביום השבת ביום השבת יערכנו". לגירסא הראשונה משמעות הציווי המיוחד בפסוק היא שאפילו בפסול צריך להיות הלחם תמיד על השלחן, ולגירסא השניה משמעות הציווי המיוחד בפסוק היא שאפילו בלא קיום מצות עבודת הלחם בכל שבת קיימת המצוה של "לפני תמיד".

אף בבבלי יש ברור בנושא זה. המשנה במנחות (פי"א מ"ח) אומרת:

סידר את הלחם ואת הבזיכין לאחר השבת והקטיר את הבזיכין בשבת פסול. כיצד יעשה, יניחנה לשבת הבאה, שאפילו היא על השלחן ימים רבים אין בכך כלום.

יש מקום לדון במשפט האחרון במשנה, "שאפילו היא על השלחן ימים רבים אין בכך כלום". ניתן להבין את המשפט טעם למקרה המופיע במשנה, וניתן להבין שזהו משפט העומד לעצמו והוא נכון באופן עקרוני, ולא רק ביחס למשנה. על פי ההבנה הראשונה, רק במקרה המובא במשנה - כאשר סדרו את הלחם אחר השבת שלא כהלכה - אין הלחם נפסל בהיותו על השולחן עד לשבת הבאה. על פי ההבנה השנייה, יכול הלחם להיות על השולחן שבתות הרבה ואין בכך כלום. אף אם לא מתקיימת מצות "ביום השבת ביום השבת יערכנו" - אין הלחם נפסל. דין זה הוא גם הפתרון למקרה המובא במשנה, שסדרו לאחר השבת, שיכול להניחו לשבת הבאה ואינו נפסל בכך.

נראה ברור, שאם בפרשת אמור נמצא עיקר הציווי על לחם הפנים, הרי הציווי הוא: "ביום השבת ביום השבת יערכנו", ולא שייך לומר שכסדרו כראוי יוכל הלחם לעמוד על השלחן שבתות הרבה בלי לקיים את המצוה בכל שבת מחדש. על פי הבנה זו פשוט הוא שהמשפט האחרון במשנה, "שאפילו היא על השלחן ימים רבים אין בכך כלום", אינו משפט סתמי המדבר על לחם הפנים שנעשה כמצותו, אלא הוא עוסק רק במקרה שסדרו לאחר השבת, שלא נתקיימה בו המצוה כראוי, והרי הוא כמי שסדרו הקוף ואינו נפסל. אבל אם הציווי נמצא בעיקרו בפרשת תרומה - "ונתת על השלחן לחם פנים לפני תמיד" - הרי ציווי זה מתקיים גם אם הלחם נערך כראוי ביום השבת על השלחן והוא נשאר כך תמיד. על פי הבנה זו המשפט האחרון במשנה נאמר בסתם, בכל לחם הפנים שנסדר בזמנו, שיכול להיות כך על השלחן שבתות הרבה.

נראה, שבשאלה זו נחלקו סוגיות בתלמוד הבבלי.

בסוגיא דמנחות (ק' ע"א) אמר אבוה דר' אבין:

כלי שרת מקדשין שלא בזמנן.

למרות שאין זה זמן המצוה והעבודה, מכל מקום כלי שרת מקדשין את הבא בתוכם. על כך שאלה הגמרא:

מותיב ר' זירא סידר את הלחם ואת הבזיכין אחר שבת והקטיר את הבזיכין בשבת פסולה. כיצד יעשה, יניחנה לשבת הבאה, שאפילו היא על השלחן ימים רבים אין בכך כלום.

והשיב ר' אשי:

כיון דסידרו שלא כמצותו נעשה כמי שסדרו הקוף.

רב אשי מבאר את המשנה, שכיון שסדרו שלא בזמן מצותו אין מעשהו מעשה מצוה ועבודה, ולכן אף כשמגיע הזמן אין השלחן מקדשו שהרי חסר מעשה העבודה ואין עריכת הלחם שלא בזמנו אלא מעשה קוף בעלמא.

כך ביארו התוספות את המשנה על פי דברי ר' אשי (סוכה נ' ע"א ד"ה "ואי"):

כדאשכחן במנחות פ' שתי הלחם גבי לחם הפנים שסידרו אחר השבת שאפילו הוא על השלחן כמה ימים אין בכך כלום, דנעשה כמי שסידרו הקוף.

חידוש המשנה הוא שאין הלחם נפסל בלינה כיון שנעשה שלא כמצותו, ועל כן יכול להשתמש בו לשבת הבאה.

לעומת סוגיא זו עומדת הסוגיא בזבחים (פ"ז ע"א):

בעא מיניה רבא מרבה לינה מועלת בראשו של מזבח או אינה מועלת בראשו של מזבח... לשלחן מדמינן לה, דתנן אפילו הן על השלחן ימים רבים אין בכך כלום, או דילמא לקרקע מדמינן...

בעיית הגמרא היא מה דין אותם דברים הנקרבים על גבי המזבח שיצאו מן המערכה ונמצאים בראשו של מזבח, האם יפסלו בלינה כשאר דברים הנפסלים בלינה או לא. הצד שלא יפסלו בלינה הוא משום שלשלחן מדמינן לה, ודין לחם הפנים הנמצא על השלחן הוא שאינו נפסל בלינה גם אחר שעבר הזמן שצריך להורידו ולחלקו לכהנים.

נמצינו למדים מגמרא זו, שהמשפט "אפילו הן על השלחן ימים רבים אין בכך כלום" שנאמר במשנה, מקורו הוא בלחם הפנים שנסדר כדינו ובזמנו, וכך הוא דינו שאינו נפסל אפילו עומד ימים רבים על גבי השלחן.

תוספות בזבחים (פ"ז ע"א ד"ה "לשלחן"⁵) מבטא בלשונו הזהב את ביאור המשנה ומשמעותו:

דלשון "שאפילו הוא על השולחן" משמע ליה נתינת טעם אההוא דסידרו אחר השבת דלכך לא חיישינן עליה, משום דבכל לחם הפנים כמו הנסדר בזמנו אפילו הוא על השולחן ימים רבים אין בכך כלום...

אבל נסדר כהלכתו ממש ביום השבת אפילו היה שם ימים רבים אינו נפסל דנעשה לחמו של שלחן...

שאני שולחן דאינו נפסל עליו כלל בשום ענין דעל כרחין שום פסוק יש על דבר זה שאינו נפסל אפילו כי נסדר כהלכתו.

נראה, שאותו "שום פסוק" המורה על היות לחם הפנים "לחמו של שלחן", והרי הוא חלק מן השלחן ואינו נפסל אפילו אם עומד כך כמה שבתות, הוא הפסוק "ונתת על השלחן לחם פנים לפני תמיד". פסוק זה נאמר בפרשת תרומה במצות עשיית השלחן להורות לנו שלחם

⁵ לשון התוס' בזבחים קשה מעט, ועל כן הבאנו, בתחילת הציטוט, את לשון התוס' במנחות (צ' ע"א ד"ה "שאפילו"), שכוונתם שזה.

הפנים הוא חלק מן השלחן. בחינה זו היא הקובעת את הלחם כלחמו של שלחן וממנה באה ההלכה שאפילו יעמוד הלחם על השלחן ימים רבים, אין בכך כלום. ביטוי נפלא זה, "לחמו של שלחן", מלמדנו שאין השלחן כלי שרת ללחם. אדרבה, השלחן עיקר, והלחם בטל אליו. לא רק דין עבודה יש בלחם הפנים, שכן מצד העבודה בודאי השלחן הוא כלי שרת להכיל בתוכו את הלחם, והרי הוא "שלחנו של לחם". לסיכום, מחלוקת סוגיות לפנינו⁶. הסוגיא במנחות ק' ע"א רואה בשלחן כלי שרת, והרי היא דנה בלחם הפנים מצד העבודה שבו, "ביום השבת ביום השבת יערכנו", והסוגיא בזבחים פ"ז ע"א רואה בשלחן עיקר ומטרה, והלחם לחמו של שלחן הוא.

שיטת הרמב"ם

הרמב"ם משתמש בשתי הפרשיות - פרשת תרומה ופרשת אמור - כמקור למצות לחם הפנים. בספר המצוות ובמנין המצוות הקצר שבריש הי"ד החזקה מביא הרמב"ם את הפסוק מפרשת תרומה (שמות כ"ה, ל'): :

ונתת על השלחן לחם פנים לפני תמיד.

אף שבתוך הגדרת המצוה הביא את הלכותיה שבפרשת אמור. אמנם בהל' תמידין ומוספין פ"ה ה"א מביא הרמב"ם כמקור את הפסוק בפרשת אמור:

מצות עשה לסדר לחם הפנים בכל יום שבת על השלחן לפני ה' בהיכל, שנאמר: "ביום השבת ביום השבת יערכנו הכהן וגו".

יש במצוה זו - הבנויה על שתי פרשיות בתורה - הארה מיוחדת. הפסוק המקורי שהוא עצם המצוה הוא:

ונתת על השלחן לחם פנים לפני תמיד.

מצד מקור המצוה, יכול הלחם להיות על השלחן שבתות הרבה, "תמיד" ברצף ללא גבולות.

מכאן אנו שומעים גם את ההגדרה:

להיות הלחם תמיד לפני ה'.

אמנם בירידתה של המצוה אל קיומה בפועל, באה פרשת אמור ובה המצוה לערוך בכל שבת את הלחם ולהקטיר את הבזיכין ולאכול את הלחם שנערך בשבת שעברה.

⁶ יש להעיר, שבשתי הסוגיות רבה אומר דברו, וכיצד יכול הוא להשתמש במשפט "שאפילו הוא ימים רבים על השלחן אין בכך כלום" גם בנסדר שלא בזמנו, וגם בדין לחם הפנים שנסדר בזמנו. נראה שלכן תוס' מנסים ליישב בין הסוגיות ונשארים בחימה (זבחים פ"ז ע"א, ד"ה "לשלחן"). ושמא י"ל שבזבחים (פ"ז ע"א) הביטוי "לשלחן מדמינן ליה" אינו מן הדברים שנאמרו לרבה, אלא הגמרא מבארת את הבעיה מצד האמת וההבנה הזו של המשנה, אבל יש מקום לבעיה גם אם לא לשלחן מדמינן, ודו"ק. ועי' אור הישר בזבחים פ"ז ע"א בסתירת הסוגיות.

לאור זה יש להבין את ההלכה (הל' תמידין ומוספין פ"ה הי"ג):

כיצד יעשה בלחם ובזיכין שסדרן לאחר השבת, יניחם שם על השולחן עד שיעבור עליהן יום השבת והן מסודרין, ואחר כך יקטיר הבזיכין לשבת הבאה אחר השבת שעברה עליהן והן מסודרין, שאפילו נשאר הלחם עם הבזיכין על השולחן כמה שבתות אין בכך כלום.

כך הבין הרמב"ם את לשון המשנה במנחות (פי"א מ"ח):

כיצד יעשה, יניחנה לשבת הבאה, שאפילו היא על השלחן ימים רבים אין בכך כלום.

שינה הרמב"ם מלשון "ימים רבים", שאפשר להבינה על אותו השבוע, ללשון "כמה שבתות", להורות שאפילו על הלחם המסודר כהלכתו אמרו חכמים שיכול להשאר כמה שבתות.

הבנה זו נובעת ממקורה של המצוה בפרשת תרומה, ומתבארת בסוגיא דזבחים הנזכרת לעיל.

מקור זה נשאר גם כאשר מסדרים את הלחם בכל שבת, והוא מתבטא בצורת הסרת הלחם הישן והנחת הלחם החדש (הל' תמידין ומוספין פ"ה ה"ד):

אלו מושכין ואלו מניחין וטפחו של זה בתוך טפחו של זה שנאמר "לפני תמיד".

בכך תתיישב השגת הראב"ד על הרמב"ם במנין המצוות הקצר (עשה כ"ז), וזו לשונו:

להסדיר לחם ולבונה לפני ה' בכל שבת, שנאמר "לחם פנים לפני תמיד". אמר אברהם ולמה לא חשב הקטרת הבזיכין דכתיב "אשה לה", ואכילת לחם דכתיב "ואכלוהו במקום קדוש".

נראה בדעת הרמב"ם, כאמור, שהפסוק המקורי הכולל של המצוה הוא:

ונתת על השלחן לחם פנים לפני תמיד.

ועל כן אפילו הוא על השלחן כמה שבתות אין בכך כלום, דהיינו אפילו ביטול עשה אין כאן. רק בפועל, מצד רצון ה' שיאכלוהו, מתקיים הביטוי "לפני תמיד" ברצף הימצאות הלחם על השלחן "טפחו של זה בצד טפחו של זה", בהחלפת לחם הפנים בכל שבת. אבל לענין המנין הפסוק בפרשת תרומה הוא הקובע.

על כן הוא הפסוק אשר הביאו הרמב"ם בספר המצוות ובמנין הקצר, אף שהביא בתוך הגדרת המצוה את הלכותיה שבפרשת אמור. אבל בפירוט הלכותיה של המצוה בקיומה בפועל, מביא הרמב"ם את הפסוק מפרשת אמור.

רזא דשלחן

הביטוי המופלא של התוספות "לחמו של שלחן", יש לו שרשים עמוקים בפנימיותה של תורה.

כך היא לשון הזהר (ח"ב קנ"ד ע"א):

פתח ואמר "ועשית שלחן וגו'", שלחן דא איהו לתתא לשואה עליה לחם דאפיא.

מאן עדיף דא מן דא, לחם או שלחן. אי תימא דכלא איהו חד, הא שלחן מתסדרא לגבי ההוא לחם, ותו, שלחן לתתא ולחם עליה. לאו הכי, אלא שלחן איהו עקרא בסדורא דיליה לקבלא ברכאן דלעילא ומזונא לעלמא.

ומרזא דהאי שלחן, נפיק מזונא לעלמא כמה דאתיהיב ביה מלעילא. וההוא לחם איהו איבא ומזונא דקא נפיק מהאי שלחן לאחזאה דהא משלחן דא נפקי פירין ואבין ומזונא לעלמא. אי לא אשתכח כרם, ענבין דאינון איבא דנפקי מניה לא יהון משתכחין. אי אילנא לא יהא, איבא לא ישתכח בעלמא. בגין כך שלחן איהו עקרא, מזונא דנפיק מניה איהו ההוא לחם הפנים.

תרגום: שלחן זה הוא למטה, לשים עליו לחם האפיה.

מה עדיף זה מזה, לחם או שלחן. אם תאמר שהכל אחד, והרי השלחן מסודר אל הלחם, ועוד, השלחן למטה והלחם עליו. אינו כך, אלא השלחן הוא העיקר, בסדור שלו לקבל ברכות שלמעלה ומזון לעולם. ומהסוד של שלחן זה יוצא מזון לעולם כמו שניתן בו מלמעלה.

והלחם ההוא הוא פרי ומזון היוצא משלחן זה להראות שמשלחן זה יוצאים פירות ואבים ומזון לעולם. אם לא נמצא כרם, ענבים שהם הפרי היוצאים ממנו לא יהיו נמצאים. אם לא יהא אילן, פרי לא ימצא בעולם. משום כך השלחן הוא העיקר, מזון היוצא ממנו הוא לחם הפנים ההוא.

ראוי הוא לחם הפנים להיות מואר מפנימיותה של תורה.

מדברי הזהר עולה, שבמבט פשוט היינו אומרים שהשלחן הוא כלי שרת הבא לשרת את הלחם. הבנה זו היא המפריכה גם את ההבנה שהכל אחד הוא ואין עדיפות ללחם על השלחן. החידוש בהבנה הפנימית הוא, שהשלחן עיקר והלחם משרת אותו. "לחמו של שלחן".

המשל בו משתמש הזהר מבהיר את הדברים. "אי אילנא לא יהא, איבא לא ישתכח בעלמא". העץ הוא קבוע, "אין גזעו מחליף". עליו גדלים הפירות וזה האופן בו מתברך העץ. מידת השפע נקבעת על פי הפירות.

בהסתכלות שטחית הפרי והמזון הם התכלית, והעץ הוא האמצעי על ידו גדלים הפירות. במבט פנימי יש לשאול, מדוע בכלל נצרך מזון לאדם ומדוע עליו לאכול. מה פשרה של הבריאה באופן הזה שהאדם אינו יכול לחיות בלא שהוא משתמש בדברים מן העולם הסובב אותו. התשובה המתבארת בדברי חכמים היא שהמזון קושר את כל חלקי הבריאה.

אין האדם יצור מושלם נפרד מן העולם. כל חלקי הבריאה קשורים זה לזה וקשורים לאדם. דרך האדם הם עולים ומתאחדים בה' אחד. האדם קשור אל העץ על ידי הפירות. הפירות הם אמצעי על ידו נקשרים חלקי הבריאה אלו לאלו. בהבנה פנימית, העץ הוא העיקר, והפרי, שהוא החלק המשתנה והדינמי, הוא האמצעי שעל ידו העץ מחובר לעולם כולו. השלחן הרי הוא כעץ, ולחם הפנים הוא פריו. השלחן הוא העץ על ידו מתברך העולם כולו בשפע וברכה. לחם הפנים מחובר לשלחן כפרי לעץ. השלחן פועל על הלחם והוא העושהו ללחם הפנים. השלחן הוא שנותן ללחם את תכונותיו המיוחדות להיות חם כיום הלקחו ולהיות מקור של ברכה ושפע לכהנים האוכלים אותו, ודרכם לעולם כולו.

חלוקת לחם הפנים

מיוחדת היא הצורה בה הביא הרמב"ם את הלכות לחם הפנים. פ"ד מהלכות תמידין ומוספין עוסק בפייסות שהיו עושין על עבודות המקדש. הלכה ט' של אותו פרק עוסקת בפייסות של יום השבת, ובסוף הלכה זו מביא הרמב"ם: ואלו ואלו חולקין בלחם הפנים.

בשבת משמשות שתי משמרות כהונה, המשמרת הנכנסת לעבוד שבוע הבא, והמשמרת היוצאת המסיימת את השבוע שעבר. אף שעבודות לחם הפנים שייכות למשמרת הקבועה, בחלוקת לחם הפנים שוות המשמרות. מתוך הלכה זו ממשיך הרמב"ם בפרק זה לעסוק בדיני חלוקת לחם הפנים. פ"ה עוסק בסידור לחם הפנים, והלכה ראשונה בו:

מצות עשה לסדר לחם הפנים בכל יום שבת על השולחן לפני ה' בהיכל, שנאמר: "ביום השבת ביום השבת יערכנו הכהן וגו'".

יש לעיין מדוע שינה הרמב"ם את הסדר, ולא התחיל במצות סידור לחם הפנים ואחר כך בחלוקתו. נראה שמקורו של הרמב"ם הוא במשנה. אף סידור המשנה תמוה. במסכת מנחות העוסקת בין השאר בלחם הפנים לא נזכרו המשניות העוסקות בחלוקת לחם הפנים. מקומן של משניות אלו הוא בסוף מסכת סוכה בהמשך לדין פרי החג והקרבתם על ידי המשמרות. מסידור זה יש ללמוד שחלוקה הוא דין חלוקת לחם הפנים מדין עבודתו. כבר עמדו על כך התוספות (סוכה נ"ה ע"ב ד"ה "ובחילוק"):

דוקא בחילוקו שוין, אבל סילוקו וסידורו והקטרת הבזיכין למשמר הקבוע, דהכי תניא בתוספתא: לחם הפנים עבודתו במשמר הקבוע ואכילתו בכל המשמרות. והיינו טעמא משום דבגמרא מרבינן ליה "חלק כחלק יאכלו", משמע לאכילה רביה רחמנא ולא לעבודה.

נראה שהרמב"ם הגדיר חילוק זה, שחלוקת לחם הפנים שייכת להלכות המשמרות, והעבודה שייכת להלכות לחם הפנים. על כן דיני החלוקה הם במסכת סוכה בדיני המשמרות, ודיני העבודה הם במסכת מנחות.

המיוחד בלחם הפנים הוא שייכותו לכל המשמרות.

בכל שבת דבר זה מתבטא במשמר הנכנס והמשמר היוצא, ש"אלו ואלו חולקין בלחם הפנים", וברגל מתבטא הדבר בדין זה: "בשבת שבתוך החג חולקין כל המשמרות בשוה בלחם הפנים" (הל' תמידין ומוספין פ"ד הי"ב).

הפנים אשר ללחם הפנים קושרים ומחברים בין המשמרות. המשמר הנכנס והמשמר היוצא אינם נפרדים זה מזה, ואין כל אחד מתגדר בגדרו. לחם הפנים הוא הגבול המחבר ביניהם, ועושה אותם ליחידה אחת ממנה מסתעפות שתי המשמרות.

שמותיו של הלחם

בשלושה שמות נקרא הלחם: לחם הפנים, לחם התמיד ולחם (בלא שם לוואי).

בזמן היותו לחמו של משכן ומקדש הרי שהוא נקרא לחם הפנים.

בזמן היותו לחמו של שולחן הרי שהוא נקרא לחם התמיד.

ובזמן שהוא לחמו של אהרן הרי שהוא נקרא לחם.

בפרשת עשיית המשכן בסוף הפרק העוסק בעשיית השולחן נאמר (שמות כ"ה, ל'): :

וְנָתַתָּה עַל הַשֻּׁלְחָן לֶחֶם פָּנִים לְפָנַי תָּמִיד.

נראה שמקרא זה, כרבים אחרים, מפרש את עצמו: "לחם הפנים", שפירושו: "לפני תמיד".

עומד הוא לפני ה' ומכאן שמו. שם זה ראוי לו בהיותו לחמו של משכן ה', והוא נקרא על שם מקומו.

בפרשת המסעות, בתוך התיאור של פירוק המשכן, נאמר (במדבר ד', ז'): :

וְעַל שֻׁלְחַן הַפָּנִים יִפְרְשׂוּ בְּגָד תְּכֵלֶת וְנָתַנוּ עָלָיו אֶת הַקְּעָרֹת וְאֶת הַכַּפֹּת וְאֶת הַמְּנַקִּיֹת וְאֶת קִשׁוֹת הַנֹּסֶךְ וְלֶחֶם הַתָּמִיד עָלָיו יִהְיֶה.

מקרא זה העוסק בפירוק המשכן מלמדנו על הקשר האמיץ בין הלחם לבין השולחן. אף בזמן שאין המשכן בנוי ואין עבודת הלחם מתקיימת, מכל מקום מקומו של הלחם הוא על השולחן. על כן ראוי לו, ללחמו של שולחן, להיות נקרא "לחם התמיד".

המיוחד בפרשה זו הוא שהשולחן נקרא "שולחן הפנים". התרגום מתרגם שם זה על שם הלחם שעליו: שולחן שעליו לחם הפנים. וקצת צ"ע, שדווקא בפרשה זו אין הלחם נקרא לחם הפנים, וכיצד יקרא השולחן על שם הלחם - שולחן הפנים - כשאין הלחם עצמו נקרא כך?

נראה ששם זה בא לציין את היות הלחם לחמו של שולחן. השולחן הוא העיקר (כלשון הזהר), והוא העומד לפני ה', ועל כן שמו הוא שולחן הפנים. הלחם מחובר אליו תמיד ועל כן נקרא לחם התמיד, דווקא על שם הקשר שלו אל השולחן.

בפרשת עבודת הלחם (ויקרא כ"ד, ז'-ט') נאמר:

וְנִתַּתְּ עַל הַמַּעֲרֶכֶת לְבִנְיַה זִכָּה וְהִיְתָה לְלֶחֶם לְאִזְכָּרָה אֲשֶׁה לָּהּ. בְּיוֹם הַשַּׁבָּת
בְּיוֹם הַשַּׁבָּת יַעֲרֹכְנֻהּ לְפָנַי ה' תָּמִיד מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּרִית עוֹלָם. וְהִיְתָה
לְאֶהֱרֹן וּלְבָנָיו וְאָכְלוּהוּ בְּמִקְוֹם קֹדֶשׁ כִּי קֹדֶשׁ קִדְּשִׁים הוּא לוֹ מֵאִשֵּׁי ה' חֶק
עוֹלָם.

בפרשה זו הלחם הוא של אהרן ובניו, על מנת שיאכלוהו במקום קדוש אחר שנעשתה מצוותו ועבודתו, ועל כן נקרא על שם המאכל: לחם.

